

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Розділ I. Соціальні основи політики

Тема I. Вступ. Соціальна політика як складова частина загальнодержавної політики (4 години)

Зміст і структура курсу. Соціальна політика як наука і політична практика. Зв'язок соціальної політики з іншими сферами суспільного життя і наукового знання. Соціальні, політичні, філософські основи соціальної політики.

Типологія соціальної політики, її конкретизація у залежності від системи факторів соціально-політичного середовища. Демократична соціальна політика, її принципи й функції. Сфери та напрямки демократичної соціальної політики. Гуманістичні засади демократичної соціальної політики.

Актуальність впровадження ефективної демократичної соціальної політики на пострадянському просторі: необхідність узгодження та органічного поєднання економічних й соціальних реформ.

Соціальна робота як один з напрямків сучасної соціальної політики. Соціальне законодавство як підґрунтя роботи соціального працівника.

Тема II. Політика як соціальна реальність (4 години)

Соціальні основи політики. Індивід та його соціальні потреби. Соціальні відносини та соціальні інтереси як підґрунтя суспільно-політичної активності.

Суб'єкти соціально-політичних процесів. Соціально-політичний процес як система зв'язків індивіду, суспільства, держави: представництво соціальних інтересів. Громадсько-політичні організації, політичні партії, суспільно-політичні рухи як виразники плюралізму інтересів у межах громадянського суспільства.

Тема III. Феномен соціально-економічної диференціації в історії людства та його суспільно-політичні наслідки (2 години)

Історичне виникнення майнової, економічної й соціальної диференціації. Проблема суперечливості соціальних інтересів та формування соціально-класової ідентифікації. Класи й класова боротьба. Соціально-класові відносини та їх вплив на конкретно-

історичний характер економічної й соціальної політики.

Соціальна небезпека поляризації суспільства: перетворення соціальних конфліктів у політичне протистояння.

Історичні підходи до регулювання соціальної диференціації та вироблення соціальної політики.

Концепція “середнього класу”. Роль середнього класу в умовах демократичного суспільства.

Основні теорії соціальної стратифікації (К. Маркс і Ф. Енгельс, М. Вебер, П. Сорокін, Е. Гіденс тощо) та їх практичне значення для вироблення соціальної політики.

Розділ II. Парадигми соціальної політики

Тема IV. Історичне формування демократичної соціальної політики (4 години)

Класичний лібералізм XVIII – поч. XX ст. про соціально-економічні процеси і державну політику. Ліберальна концепція природних прав людини, правової демократичної держави: історичне значення та історична обмеженість.

Суперечності й системна криза ліберально-капіталістичного суспільства у I-II чверті XX ст.: соціально-економічний, політичний, ідеологічний зріз. Початок перегляду класичних ліберальних постулатів. Об’єктивні та суб’єктивні передумови демократизації соціальної політики.

Основні етапи розвитку соціальної політики (к. XIX – XX ст.): елементи, блоки й напрямки, систематизація. Історичні приклади становлення демократичної соціальної політики у розвинених країнах: лівоцентристські уряди Франції, Німеччини, Іспанії, Великої Британії 20-30-х років, “Новий курс” Ф.Д. Рузвельта у США, соціал-демократичні уряди Швеції й післявоєнної Німеччини.

Тема V. Демократична соціальна політика в межах концепції соціальної держави (4 години)

Ефективна й збалансована соціальна політика як підґрунтя правової демократичної держави.

Становлення концепції соціальної держави у II пол. XX ст. та закріплення принципів соціальної держави на конституційному рівні.

Наукові засади демократичної економічної й соціальної політики: Дж.М. Кейнс, Дж.К. Гелбрейт, П. Самуельсон, Г. Мюрдаль, Л. Ерхардт та ін.

Різні підходи до тлумачення соціальної політики у розвинених країнах сучасності. Соціал-лібералізм та соціал-демократія: теорія і практика з точки зору соціальної політики. Свобода та її соціальне забезпечення у концепції соціал-демократії.

Принципи соціального партнерства, солідарності, субсидіарності та патерналізму у соціальній політиці. Соціальна справедливість, соціальна безпека, соціальна підтримка та соціальне стимулювання.

Соціально орієнтована ринкова економіка як підґрунтя ефективної демократичної соціальної політики. Регулятивна діяльність держави щодо перерозподілу національного прибутку. Економічні механізми соціальної політики: соціальне страхування (2 типи), бюджетне фінансування (соціальні трансферти). Принцип прогресивного оподаткування та його значення.

Механізм колективних домовленостей суб'єктів соціальної політики. Правове забезпечення соціальної політики: національне законодавство та основні норми міжнародного права.

Соціал-ліберальна, соціал-демократична, неоконсервативна моделі соціальної політики: становлення, розвиток, значення. Радянська модель соціальної політики та її історичне місце.

Можливості застосування різних моделей соціальної політики в пострадянських умовах.

Розділ III. Головні напрямки демократичної соціальної політики

Тема VI. Соціальна політика в сфері регулювання соціально-трудових відносин та ринку праці (4 години)

Поняття й сутність соціально-трудових відносин. Рівні соціально-трудових відносин: індивідуальні, колективні, ринок робочої сили. Роль держави у регулюванні соціально-трудових відносин: історія та сучасність.

Державне регулювання трудових відносин в умовах розвиненої системи соціального партнерства: умови праці, заробітна плата, відпустки, страхування тощо. Теорія Дж.К. Гелбрейта у якості науково-ідеологічної засади соціального партнерства: відносини економічної демократії та співвласності як перспектива подолання відчуження трудящих і найманського характеру праці.

Ідеологія й основні принципи соціального партнерства в системі взаємовідносин “влада – роботодавці – наймані працівники”. Механізми колективних угод та державного адміністративно-правового

забезпечення. Системи та національні моделі соціального партнерства: Швеція, Австрія, ФРН та ін. Особливості соціально-трудових відносин у японській та американській соціально-економічній моделі.

Ринок праці (ринок робочої сили) в системі соціально-економічних відносин. Механізм та мінлива кон'юнктура попиту/пропозиції робочої сили на ринку праці. Необхідність регулювання ринку праці в сучасних умовах: економічний та соціальний аспекти.

Соціально-економічна сутність зайнятості та проблеми безробіття. Концепція ефективної зайнятості. Наслідки безробіття: соціальний та особистістний аспекти.

Демократична соціальна політика у сфері зайнятості: “активна” та “пасивна” складові. Сучасна методологія та інструментарій політики зайнятості й боротьби з безробіттям: зарубіжний та вітчизняний досвід. Система соціального захисту від безробіття. Основні функції Служби зайнятості.

Тема VII. Сучасна система соціального захисту населення (4 години)

Сутність та функції соціального захисту. Історичне становлення й розвиток політики соціального захисту у зарубіжних країнах та СРСР. Основні сучасні підходи щодо розуміння соціального захисту – “широкий” та “вузький”. Залежність політики соціального захисту від ідеологічно-програмних засад правлячих політичних сил та особливостей національно-історичного розвитку.

Система сучасної демократичної соціальної політики в сфері соціального захисту. Національні моделі соціального захисту XX – поч. XXI ст.

Поняття “соціально уразливі категорії населення”. Соціальний ризик, соціальна адаптація та соціальна реабілітація. Соціальний захист малозабезпечених як показник гуманності та цивілізованості суспільства.

Напрямки соціального захисту вразливих категорій. Види соціального захисту: пенсії, допомоги, соціальні послуги, пільги, консультативно-психологічна допомога, побутове обслуговування тощо. Підсистеми соціального забезпечення та соціальної допомоги у сучасній системі соціального захисту. Правове забезпечення соціального захисту.

Основні принципи соціального захисту: категоріальність, адресність, солідарність та ін. Соціальні нормативи (життєвий мінімум, продовольчий кошик та ін.). Фінансування соціального захисту: бюджетний, корпоративний та страховий механізми. Системи соціального страхування: обов'язкова, добровільна, змішана.

Багаторівневі системи пенсійного забезпечення: досвід розвинених країн (Швеція, ФРН, Франція тощо). Інкорпорування зарубіжного досвіду пенсійного забезпечення у пострадянських державах та Україні.

Тема VIII. Соціальна політика у сфері соціальних послуг населенню (4 години)

Поняття й сутність соціальних послуг. Права людини на отримання соціальних послуг як невід’ємна складова цивілізованого суспільства. Соціальні послуги під економічним й соціальним кутом зору: концепції “людського капіталу”, нетоварного характеру соціальних послуг. Дискусії із приводу межі ринкових відносин у сфері соціальних послуг.

Становлення й розвиток політики соціальних послуг у світі у XX ст.: від елітарності до загальнодоступності.

Види соціальних послуг: освіта, охорона здоров’я, житло, доступ до культурних цінностей тощо. Зв’язок політики надання соціальних послуг з політикою соціального захисту та зайнятості. Соціальна інфраструктура та її роль у забезпеченні соціальних послуг населенню. Мережі й функціональні блоки соціальної інфраструктури.

Сучасні принципи, концепції та технології соціальної політики у сфері освіти. Соціальний захист у сфері освіти. Шведський досвід політики у сфері освіти.

Соціальна концепція здоров’я. Політика охорони здоров’я: демографічний, економічний, соціальний аспекти. Курс на оздоровлення нації. Національні моделі охорони здоров’я. Соціальна держава як гарант здоров’я населення. Механізми фінансування охорони здоров’я.

Житлова політика та її зв’язок з іншими напрямками соціальної політики. Система житлово-комунальних послуг. Основні напрямки політики у сфері житла й надання житлово-комунальних послуг. Регулювання енергетичного ринку як підґрунтя гарантованості якісних житлово-комунальних послуг.

Тема IX. Соціально-демографічна політика (2 години)

Демографія як суспільна наука. Методи демографічного дослідження. Демографічні процеси й показники та їх значення для розуміння соціальних процесів. Типи відтворення населення. Міграційні процеси.

Сутність та особливості соціально-демографічної політики. Трудові ресурси як об’єкт соціально-демографічної політики. Практичне значення демографічної політики під кутом зору регулювання соціально-економічних процесів. Принципи демографічного

регулювання у розвинених країнах світу.

Політика соціальної підтримки сім'ї, молоді, жінок в контексті соціально-демографічної політики. Соціальний захист у розрізі соціально-демографічної політики.

Тема X. Основні цілі та пріоритети соціальної політики в сучасній Україні (6 годин)

Соціальне становище в пострадянській Україні: характерні риси й загрозливі тенденції. Негативний вплив соціального становища на динаміку економічних процесів: руйнування робочої сили та демотивація праці. Соціальна поляризація як чинник соціальної нестабільності. Проблема бідності економічно активного населення. Демографічна ситуація в Україні: процес депопуляції населення та руйнування трудових ресурсів.

Вибір оптимальної моделі соціальної політики в Україні: пошуки 1990-х років та проблема інкорпорації зарубіжного досвіду. Стратегічні прорахунки у соціальній політиці періоду становлення української державності. Об'єктивна необхідність соціалізації ринкової економіки в умовах переходного періоду та курсу на демократизацію. Принцип органічної єдності демократичних перетворень, ринкових реформ та ефективної соціальної політики.

Конституційне, законодавче та адміністративне забезпечення соціальних прав людини в Україні. Проблема реалізації норм соціального законодавства та конституційних норм. Україна в системі міжнародних соціальних стандартів.

Стратегії подолання бідності у пострадянських державах наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст.: порівняльний досвід. Технології соціальної адаптації населення до інноваційних процесів. Соціальна політика як підґрунтя економічного зростання: інвестування у “людський капітал” та мотивація до праці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Заняття I. Феномен демократичної соціальної політики

1. Актуальність вивчення й наукової розробки соціальної політики в Україні.
2. Основні соціальні проблеми сучасної України та можливі шляхи